

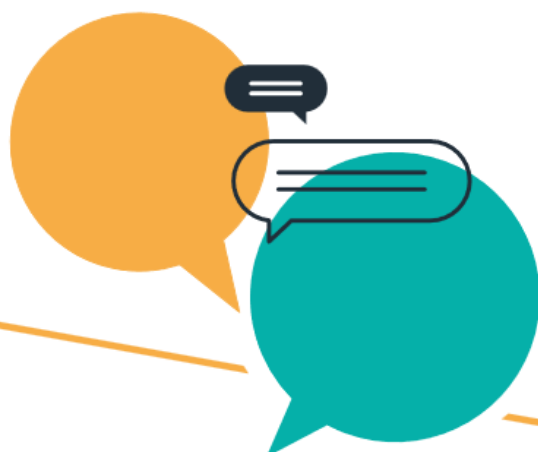

3.0 CYBERLEKCJE

Scenariusz lekcji

Dezinformacja – zagrożenie XXI wieku

Scenariusz dla klas IV-VI

NASK

 **cyber
profilaktyka**
NASK

 **Ministerstwo
Cyfryzacji**

Projekt finansowany ze środków
Ministerstwa Cyfryzacji.

Scenariusz lekcji dla klasy 4-6 szkół podstawowych

Scenariusz opracowany w ramach projektu
„Działania wspierające nauczanie o cyberbezpieczeństwie”

Autorka scenariusza:

Bernardetta Czerkawska

Redakcja merytoryczna:

Cyberprofilaktyka NASK (Dział Profilaktyki Cyberzagrożeń)

Redakcja językowa, dostępność (WCAG):

Katarzyna Nakonieczna, Hubert Radecki

© NASK – Państwowy Instytut Badawczy

Warszawa 2024

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons Uznanie autorstwa –
Użycie niekomercyjne (CC BY-NC) 4.0 Międzynarodowe

NASK – Państwowy Instytut Badawczy

ul. Kolska 12

01-045 Warszawa

Projekt finansowany ze środków
Ministerstwa Cyfryzacji.

Temat: Nie daj się dezinformacji!

Klasa: 4-6 szkoły podstawowej

Czas realizacji: 2 x 45 minut

Warto wiedzieć – wprowadzenie do zajęć

W dzisiejszym cyfrowym świecie nastolatki spędzają średnio 5 godzin i 36 minut dziennie w internecie. Ich stały kontakt z różnorodnymi treściami w mediach społecznościowych zwiększa możliwość narażenia na dezinformację. Dlatego tak ważna jest odpowiednia prewencja ze strony nauczycieli i nauczycielek. Dezinformacja to celowe wprowadzanie w błąd poprzez systematyczne oddziaływanie medialne na świadomość i podświadomość ludzi, mające na celu korzyści wizerunkowe, polityczne, finansowe, militarne lub wywołanie zmian postaw społecznych. Jest to narzędzie wpływu wykorzystywane w wojnie informacyjnej.

Wyniki ogólnopolskiego badania przeprowadzonego przez ThinkStat NASK na grupie prawie 5 000 uczniów i uczennic klas 7 i 8 szkół podstawowych oraz klas 1 i 2 szkół ponadpodstawowych pokazują, że ponad 40% badanych twierdzi, iż w internecie nie można odróżnić informacji prawdziwych od fałszywych. To niepokojące, biorąc pod uwagę liczbę postów, które codziennie są wyświetlane przez młodych odbiorców.

Tylko około połowa uczniów i uczennic interesuje się wiarygodnością profili i autorów/autorek, które obserwują na portalach społecznościowych, co oznacza, że wielu z nich nie sprawdza, kto i w jakim celu tworzy i udostępnia treści, które oglądają, czytają oraz komentują. Dla co trzeciego nastolatka/nastolatki przekazywanie informacji przez wiele osób oraz istnienie jednocześnie licznych źródeł medialnych stanowi kryterium wiarygodności wiadomości. To przekonanie zwiększa podatność młodzieży na kampanie dezinformacyjne. Blisko 29% badanych obawia się dezinformacji, co w kontekście poprzednich odpowiedzi, wskazuje na niską świadomość zagrożeń związanych z tym zjawiskiem. Sytuacja ta sprawia, że istnieje konieczność intensyfikacji działań profilaktycznych w tym obszarze.

Podejście nauczycieli i nauczycielek ma ogromne znaczenie w edukacji na temat dezinformacji. Ważne jest, aby budować zaufanie, tworząc otwartą i bezpieczną atmosferę, w której uczniowie i uczennice czują się swobodnie. Nie mają oporów, by dzielić się swoimi obawami i pytaniami. Należy uczyć krytycznego myślenia, zachęcając uczniów i uczennice do analizowania źródeł informacji, sprawdzania faktów i kwestionowania treści, które wydają się podejrzane. Pokazywanie rzeczywistych przykładów dezinformacji pozwala uczniom i uczennicom zobaczyć, jak łatwo można zostać wprowadzonym w błąd. Wspieranie współpracy poprzez organizowanie dyskusji i projektów grupowych umożliwia uczniom i uczennicom wspólne analizowanie i ocenianie informacji. Edukacja na temat dezinformacji to nie tylko przekazywanie wiedzy, ale także kształtowanie umiejętności, które pozwolą młodzieży bezpiecznie poruszać się w cyfrowym świecie.

Cele ogólne powiązane z podstawą programową

I. Informatyka

- Rozwijanie kompetencji społecznych, takich jak komunikacja i współpraca w grupie, w tym w środowiskach wirtualnych, udział w projektach zespołowych oraz zarządzanie projektami.
- Przestrzeganie prawa i zasad bezpieczeństwa. Respektowanie prywatności informacji i ochrony danych, praw własności intelektualnej, etykiety w komunikacji i norm współżycia społecznego, ocena zagrożeń związanych z technologią i ich uwzględnienie dla bezpieczeństwa swojego i innych.

II. Etyka

- Tworzenie wypowiedzi
 - a. Ćwiczenie umiejętności kulturalnego i precyzyjnego wypowiadania się.
 - b. Formułowanie sądów wartościujących oraz ich uzasadnianie. Rozwijanie umiejętności dyskusowania.
- Kształtowanie postaw
 - a. Rozwijanie umiejętności współdziałania.
- Samokształcenie
 - a. Rozwijanie umiejętności samodzielnego poszukiwania informacji, ich wartościowania oraz rzetelnego i odpowiedzialnego korzystania z wiedzy.

III. Język polski

- Kształcenie literackie i kulturowe.
 - a. Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury.
- Kształcenie językowe.
 - a. Kształcenie umiejętności porozumiewania się (słuchania, czytania, mówienia i pisania) w różnych sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, w tym także z osobami doświadczającymi trudności w komunikowaniu się.
- Samokształcenie.
 - a. Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.
 - b. Rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się nowymi technologiami w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji.

IV. Godziny wychowawcze

Tematyka może wynikać z obowiązującego w szkole Programu Wychowawczo – Profilaktycznego. Zawsze zakłada on wsparcie uczniów i uczennice i uczennic w rozwoju kompetencji społecznych i bezpieczne korzystanie z sieci.

Cele szczegółowe powiązane z podstawą programową

Uczeń / uczennica:

- odróżnia fakt od opinii;
- wyjaśnia, co to jest dezinformacja i jaki jest jej cel;
- potrafi zidentyfikować potencjalnie fałszywe treści.

Kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się.

Cele zajęć w języku ucznia/uczennicy:

- Dowiem się, co to jest dezinformacja.
- Dowiem się, jakie są sposoby dezinformacji.

Kryteria sukcesu dla ucznia/uczennicy:

- Potrafię wyjaśnić co to jest dezinformacja i podać jej cel.
- Za pomocą dwóch przykładów opowiem, w jaki sposób mogą być fałszowane treści w internecie.
- Umiem wyjaśnić dwa powody, dlaczego dezinformacja jest niebezpieczna we współczesnym świecie.

Wskazówki do przeprowadzenia zajęć:

Celem zajęć jest głębokie zrozumienie przez uczniów i uczennice, czym jest dezinformacja i jakie niesie za sobą zagrożenia. Wśród metod zaproponowano techniki służące głębokiemu uczeniu się uczniów i uczennic:

CYBERLEKCJE 3.0

- Technika pogłębionego tekstu kultury¹ – wywodzi się z analizy tekstu literackiego. Jej istotą jest analiza filmu w kontekście dosłownym, interpretacyjnym, osobistej refleksji i krytycznym wobec zaprezentowanej treści.
- Rutyna krytycznego myślenia DOUBLE BUBBLE – wspiera uczniów i uczennice w procesie budowania analogii.
- Rutyna krytycznego myślenia – 3 DLACZEGO – pomaga uczniom i uczennicom dostrzec znaczenie omawianego tematu, uwzględniając również globalne, lokalne i osobiste powiązania

Lekcja zawiera dużo elementów pracy wspólnej w różnych konfiguracjach: pary, trójki, grupy – jeśli osoba prowadząca nie ma na nie czasu, można zastosować wspólną pracę na forum, ale należy wówczas zadbać o możliwość wypowiedzania się każdego ucznia/uczennicy, nie tylko osób zgłaszających się.

Jeżeli uczniowie i uczennice potrzebują więcej czasu na któryś element lekcji, nauczyciel/nauczycielka może zrezygnować z elementu pracy z rutyną DUBLE BUBBLE.

Temat można pogłębiać, realizując zadania i scenariusze zajęć z publikacji: „[Era \(dez\)informacji](#)”

Metody pracy

- zabawa na dobry początek;
- rozmowa kierowana;
- technika pogłębionego czytania tekstu kultury;
- rutyny krytycznego myślenia: 3 DLACZEGO, DOUBLE BUBBLE;
- dyskusja – w trójkach i na forum klasy;
- praca z filmem.

Formy pracy

- indywidualna;
- grupowa – praca w parach, trójkach, grupach trójki i grupach.

Środki dydaktyczne

- film: Dezinformacja ma wywołać panikę. Nie daj się oszukać – <https://www.youtube.com/watch?v=pGdPQqWDeqY>

¹ J. McTighe, H. F. Silver, *Uczyć (się) głębiej*, Warszawa 2021, s. 88

CYBERLEKCJE 3.0

- ZAŁĄCZNIK 1 – posty z dezinformacją – wg ćwiczenia s. 55 – czy uwierzylibyście?
- ZAŁĄCZNIK 2 – schemat analizy filmu
- ZAŁĄCZNIK 3 – schemat notatki DOUBLE BUBBLE

Pomoce dydaktyczne

- szary papier lub flipcharty
- mazaki do pracy w grupach

Przebieg zajęć

Wprowadzenie

- Zabawa na rozgrzewkę – **DWIE PRAWDY JEDNO KŁAMSTWO**. Nauczyciel/nauczycielka wita uczniów i uczennice i zaprasza do rozpoczęcia zajęć zabawą. Prosi, aby młodzież połączyła się w trójki. Każda osoba przygotowuje o sobie trzy informacje: dwie są autentyczne, jedna jest kłamstwem. W trójkach uczniowie i uczennice kolejno mówią przygotowane informacje. Jedna osoba mówi, pozostałe próbują zgadnąć, która informacja była fałszywa, a które prawdziwe.
- Rozmowa kierowana – nauczyciel/nauczycielka rozpoczyna rozmowę:
 - a. Czy każde kłamstwo zostało rozpoznane?
 - b. Co Wam pomogło?
 - c. Co utrudniło?

Nauczyciel/nauczycielka podkreśla, że o prawdzie/nieprawdzie może świadczyć: ton głosu, mimika twarzy, sposób mówienia itp.

- d. Czy spotkaliście się z kłamstwem w internecie? Może jakiś internetowy twórca (influencer lub influencerka) kiedyś skłamał? Możecie opowiedzieć o tym przykładzie?
- Rozmowa w parach – nauczyciel/nauczycielka podaje uczniom temat lekcji i prosi uczniów i uczennice o rozmowę w parze:
 - a. Co już wiem o dezinformacji?
 - b. Czego chciałabym/ chciałbym się dowiedzieć?

Po kilku minutach nauczyciel/nauczycielka zachęca uczniów i uczennice do podzielenia się wynikami dyskusji. Wypowiedzi uczniów i uczennic, hasłowo, zapisuje na tablicy, żeby się do nich odwoływać.

Część główna

- Rozmowa kierowana – nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów i uczennice o zastanowienie się: Jaka różnica jest między faktem a opinią?

Fakt musi mieć obiektywny dowód np. dzisiaj jest 5 stopni ciepła. Opinia jest wyrazem subiektywnych odczuć np. zimno dziś.

Prosi uczniów i uczennice o podanie paru przykładów np. na temat pogody/ wyglądu sali/ planu lekcji itp.

- Burza mózgow i głosowanie – nauczyciel/nauczycielka rozdaje uczniom i uczennicom wydrukowane posty lub wyświetla je na rzutniku – materiały z ZAŁĄCZNIKA 1

Wspólnie z klasą osoba prowadząca omawia każdy post wg schematu:

- a. Chwila zastanowienia się dla uczniów i uczennic i podjęcie decyzji, czy treść posta jest prawdziwa czy fałszywa.
- b. Głosowanie w klasie: ile osób uważa, że post zawiera prawdziwe informacje, ile osób uważa, że informacja jest fałszywa?
- c. Rozmowa z uczniami i uczennicami na temat ich wyborów i argumentów ich decyzji.
- d. Rozmowa z uczniami i uczennicami o uzasadnieniu ich wyborów. Warto tu zadać dodatkowe pytania np.: czy zwracaliście uwagę na autora, czy ważna była dla Was liczba polubień, czy użyty we wpisach język zwrócił Waszą uwagę.

Na koniec nauczyciel/nauczycielka wyjaśnia uczniom i uczennicom, które wpisy były prawdziwe, a które nie.

- Wyjaśnienie pojęcia dezinformacja – osoba prowadząca wprowadza pojęcie, odwołując się do skojarzeń uczniów i uczennic z początków lekcji. Warto podkreślić:

Dezinformacja to fałszywa bądź wprowadzająca w błąd treść, która jest celowo, intencjonalnie tworzona lub rozpowszechniana z zamiarem oszukania odbiorców bądź pozyskania określonych korzyści, np. ekonomicznych, politycznych.

- Praca w grupach z filmem [LINK](#) wg techniki podejścia do tekstów kultury – nauczyciel/nauczycielka łączy uczniów i uczennice w czteroosobowe grupy. Rozdaje szary papier i mazaki zaprasza do obejrzenia filmu. Będą to 3 sekwencje, po każdej nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów i uczennice o zapisanie wniosków na plakacie wg pomocniczych pytań: ZAŁĄCZNIK2
- Galeria plakatów i dyskusja – po skończonej pracy przez grupy, nauczyciel/nauczycielka rozkłada plakaty w różnych częściach sali i prosi uczniów i uczennice, by przechadzając się po sali, poczytali co napisały inne grupy.

Nauczyciel/nauczycielka zaprasza uczniów i uczennice do rozmowy:

- a. Czego nauczyliście się o dezinformacji?

CYBERLEKCJE 3.0

- b. Co możemy zrobić, żeby sprawdzić, czy informacja jest prawdziwa – wskazówki z analizy postów ZAŁĄCZNIK 1.
- Praca w trójkach/ parach –rutyna krytycznego myślenia DOUBLE BUBBLE – nauczyciel/nauczycielka łączy uczniów i uczennice w trójki lub pary i prosi o uzupełnienie schematu notatki – ZAŁĄCZNIK 3.

Po upływie wyznaczonego czasu, nauczyciel/nauczycielka prosi młodzież o zaprezentowanie swoich wniosków:

- a. Jakie są podobieństwa prawdy w świecie rzeczywistym i wirtualnym?
- b. Czym się od siebie różnią?
- c. Na co musimy uważać, czytając informacje na różnych portalach i stronach?

Podsumowanie

Rutyna krytycznego myślenia 3 DLACZEGO – nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję.

Przypomina uczniom i uczennicom główne zagadnienia i wnioski jakie wypracowali i które zostały zapisane na tablicy i plakatach. Następnie zaprasza do refleksji wg schematu rutyny 3 DLACZEGO. Jeśli zostało więcej czasu, nauczyciel/nauczycielka łączy uczniów i uczennice w pary lub trójki, żeby najpierw przedyskutowali odpowiedzi samodzielnie. Następnie podsumowuje lekcję z całą klasą, zadając pytania:

- Dlaczego zrozumienie, czym jest dezinformacja jest dla mnie ważne?
- Dlaczego zrozumienie, czym jest dezinformacja może mieć znaczenie dla ludzi wokół mnie (rodzina, przyjaciele, miasto, naród)?
- Dlaczego zrozumienie, czym jest dezinformacja może to mieć znaczenie dla świata?

Komentarz metodyczny

Sposoby oceniania

Ocenie może podlegać:

- aktywność podczas lekcji;
- praca w grupie;
- odpowiedzi na pytania;
- zadania wykonywane podczas lekcji (indywidualne i grupowe).

CYBERLEKCJE 3.0

Praca z uczniem/uczennicą ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE)

Lekcja jest bardzo dynamiczna, uczniowie i uczennice często wchodzą w interakcje. Należy więc zadbać o uczniów i uczennice z trudnościami w poruszaniu się. Można pomyśleć o zsunieniu ławek lub połączeniu stolików, żeby wszystkie osoby miały swobodę w przemieszczaniu się.

Uczniowie i uczennice z trudnościami w komunikowaniu się oraz z zaburzeniami emocjonalnymi mogą pracować w stałej grupie/ trójce. Ważne, żeby osoba prowadząca często monitorowała ich pracę i wspierała proces uczenia się oraz ich udział w dyskusjach w grupach i na forum klasy.

Bibliografia/Netografia

- NASK-PIB (2023). Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów, <https://www.nask.pl/pl/aktualnosci/5316,Co-robia-nasze-dzieci-w-sieci-czyli-Raport-z-najnowszego-badania-NASK-Nastolatki.html>.
- [Era \(dez\)informacji – praktyczny podręcznik dla kadry nauczycielskiej](#), NASK-PIB, 2024 [online, dostęp dn. 10.12.2024]
- [Report “Children and Parents: Media Use and Attitudes 2023”](#), Ofcom, 2023 [online, dostęp dn. 10.12.2024]
- Common Sense Media, [‘New Survey Reveals Teens Get Their News from Social Media and YouTube’](#), 2019 [online, dostęp dn. 10.12.2024]
- [Edukacja medialna na rzecz bezpiecznego konsumowania internetowych treści przez dzieci](#) [online, dostęp dn. 10.12.2024]